

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยเรื่อง"ปัญหาการใช้พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ศึกษาตีในจังหวัดเชียงใหม่"ฉบับนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) ประชากร ได้แก่ เอกสารด้านกฎหมายและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มประชาชนผู้เสียหายโดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงผู้ที่สามารถให้ข้อมูลสำคัญ เครื่องมือวิจัย ใช้แบบบันทึกข้อมูลเอกสาร ประเด็นสนทนากลุ่ม และประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มวิเคราะห์โดยการจำแนกและสรุปผลแบบอุปนัย ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกวิเคราะห์โดยการจำแนกและสรุปแบบอุปนัย ดังขั้นตอนต่อไปนี้

3.1 รูปแบบการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการศึกษาข้อมูลงานวิจัย โดยเน้นทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยแบ่งวิธีการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล ดังนี้

3.1.1 ข้อมูลจากเอกสาร ทำการศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี จากเอกสารด้านกฎหมาย ได้แก่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี พ.ศ.2540 และฉบับปี พ.ศ.2550 พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 กฎกระทรวงระเบียบ คำสั่ง บรรดาที่ออกตามอำนาจของพระราชบัญญัตินี้ เอกสารงานวิจัย เอกสารวิชาการและเอกสารอื่นซึ่งเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา โดยเฉพาะแนวความคิด เจตนารมณ์ ลักษณะบัญญัติ ขั้นตอนกระบวนการและกลไกของกฎหมาย ทั้งในแง่เนื้อหาและในแง่ปฏิบัติ เพื่อประมวลความรู้หลักในการกำหนดแนวความคิดที่ใช้อธิบายกระบวนการใช้กฎหมาย เพื่อการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย

3.1.2 ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำการศึกษาจากประชากรกลุ่มตัวอย่าง ในการสนทนากลุ่ม ทำการสนทนากลุ่มตามประเด็นที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ส่วนการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ทั้งแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key Information)เป็นสำคัญ

ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์จากประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน โดยมีประเด็นหลักที่กำหนดไว้ได้แก่

- 1) ปัญหาการรับรู้ในแง่ความมีอยู่และในแง่เนื้อหาของพระราชบัญญัตินี้
- 2) ปัญหาในการยื่นขอใช้สิทธิของผู้เสียหายตามพระราชบัญญัตินี้
- 3) ปัญหาที่มีต่อขั้นตอนปฏิบัติ ระยะเวลาในการจ่ายค่าตอบแทน และความเหมาะสมของค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัตินี้
- 4) ปัญหาการดำเนินการของเครือข่ายศูนย์ยุติธรรมชุมชน

วิธีการศึกษาทั้งสองแบบ เป็นวิธีการที่สำคัญของการวิจัยทางกฎหมาย การอธิบายเหตุผลและความเข้าใจในบริบทของการใช้กฎหมาย มีความจำเป็นที่ผู้วิจัยต้องทบทวนและวิเคราะห์สภาพการณ์เหล่านั้นจากพื้นที่ของการวิจัย

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ เอกสารด้านกฎหมาย บุคคลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย

- 1) เอกสารด้านกฎหมายได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพระราชบัญญัติกฎกระทรวง ระเบียบ คำสั่ง บรรดาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นศึกษา
- 2) บุคคลด้านที่เกี่ยวข้องกับประเด็นศึกษาได้แก่ ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน จำนวน 25 อำเภอ
- 3) เจ้าหน้าที่ด้านที่เกี่ยวข้องกับประเด็นศึกษาได้แก่ อนุกรรมการพิจารณากลับกรองค่าตอบแทนภูมิภาคที่ 5 จังหวัดเชียงใหม่ พนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ทนายความ นิติกรการเลือกพื้นที่ศึกษาตาม 3) จำเป็นต้องกระจายไปตามศูนย์ยุติธรรมชุมชนหมดทั้งพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากการสำรวจเบื้องต้นพบว่า จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งมีประชากรกว่า 1,678,284 คน(2557)⁵² มีคดีที่เข้าสู่กระบวนการตามพระราชบัญญัตินี้ค่อนข้างน้อย จำนวนศูนย์ยุติธรรมชุมชนซึ่งเป็นกลไกหลักในพื้นที่มีจำนวนเพียง 25 แห่ง เมื่อเทียบกับความหนาแน่นของประชากร 80 คน/ตารางกิโลเมตร จึงมีความจำเป็นที่จะต้องได้กลุ่มตัวอย่างที่กระจายตัวเต็มพื้นที่ศึกษา ทั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญต่อการได้รับข้อมูลและความรู้ที่จำเป็นของประชากรในพื้นที่ผ่านทางประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์ที่ดี แม้จะเป็นพื้นที่ซึ่งยากต่อการเก็บและเข้าถึงข้อมูล

⁵² <http://th.wikipedia.org> เข้าถึงเมื่อ 10 ตุลาคม 2557

3.2.2 กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มประชาชนผู้เสียหายโดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงผู้ที่สามารถให้ข้อมูลสำคัญ กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้หลักความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) แต่โดยเลือกตัวอย่างให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ (Purposive Sampling) ดังนี้

ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง โดยเน้นที่กรรมการในอนุกรรมการพิจารณาถ้อยคำตอบแทนฯ ภูมิภาคที่ 5 จังหวัดเชียงใหม่ ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน พนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง นายความ นิติกร เพื่อสอบถามความเห็นที่มีต่อการใช้กฎหมายฉบับนี้ตามประเด็นที่กำหนดไว้ โดยผู้วิจัยกำหนดให้กลุ่มตัวอย่างอยู่ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการตามที่กฎหมายบัญญัติ เพื่อวิเคราะห์หาปัญหาและแนวทางแก้ไขเบื้องต้นหลังการให้ความเห็นเหล่านั้น

3.2.3 การเข้าถึงแหล่งข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเริ่มต้นแสวงหาข้อมูลโดยการเดินทางไปยังศูนย์ยุติธรรมชุมชนใน 5 อำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ อำเภอจอมทอง อำเภอพร้าว อำเภอสันกำแพง อำเภอสะเมิง และอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อค้นหาข้อมูลเบื้องต้นในประเด็นของการใช้กฎหมายฉบับนี้กับกลุ่มประชากรในพื้นที่ หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ทำการชักถามพูดคุยกับประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชนอำเภอพร้าว ซึ่งเป็นกรรมการคนหนึ่งในคณะอนุกรรมการพิจารณาถ้อยคำตอบแทนฯ ภูมิภาคที่ 5 จังหวัดเชียงใหม่ พนักงานสอบสวนตำรวจภูธรภาค 5 จังหวัดเชียงใหม่ และเจ้าหน้าที่นิติกรสำนักงานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพภูมิภาคที่ 5 จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อกำหนดแนวทางการเก็บข้อมูลเชิงลึกและการคัดเลือกบุคคลเพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักในกลุ่มสนทนาจำนวน 9 คน เพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกและเป็นผู้ร่วมสอบถามความคิดเห็นและข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างอื่น (ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชนจำนวน 25 อำเภอ) โดยผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ อัยการผู้เชี่ยวชาญ 1 คน ผู้อำนวยการสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเชียงใหม่ (อนุกรรมการฯ) 1 คน ผู้อำนวยการสำนักงานกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (อนุกรรมการฯ) 1 คน ผู้อำนวยการสำนักงานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ภูมิภาคที่ 5 จังหวัดเชียงใหม่ (เลขานุการ อนุกรรมการฯ) 1 คน ปลัดอำเภอ (เจ้าหน้าที่ปกครองชำนาญการ) 1 คน ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชนอำเภอพร้าว (อนุกรรมการฯ) 1 คน นิติกรสำนักงานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ภูมิภาคที่ 5 จังหวัดเชียงใหม่ 1 คน นายความจากสภานายความจังหวัดเชียงใหม่ 1 คน พนักงานสืบสวนสอบสวนสำนักงานตำรวจภูธรภาค 5 จังหวัดเชียงใหม่ 1 คน

ในส่วนของประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชนจำนวน 25 อำเภอ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์และสอบถามตามเครื่องมือวิจัย คือแบบบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผลการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้นำใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์สำหรับการอธิบายและอภิปรายผล

3.3 เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือวิจัยในงานวิจัยนี้ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูลเอกสาร ประเด็นสนทนากลุ่ม และ ประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัย ผู้วิจัยใช้แบบบันทึกข้อมูลเอกสารโดยทำเป็นแบบบันทึก ข้อมูลการอ่านเชิงวิเคราะห์ จำแนกประเด็นวิเคราะห์ด้านข้อกฎหมายและข้อสังเกต ส่วนวิธีการ สัมภาษณ์ผู้วิจัยใช้แบบบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำการสัมภาษณ์ผู้เป็นประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน ประจำอำเภอ โดยกำหนดประเด็นสำคัญในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าได้แก่ ประเด็นการรับรู้ความมีอยู่ และเนื้อหาของกฎหมาย ประเด็นทัศนคติเกี่ยวกับการขอใช้สิทธิ ประเด็นความคิดเห็นต่อ กระบวนการและขั้นตอนในการขอใช้สิทธิ ประเด็นเรื่องความเหมาะสมของค่าตอบแทนและ ระยะเวลาในการพิจารณาของคณะอนุกรรมการพิจารณาถ้อยคำตอบแทนฯ ภูมิภาคที่ 5 จังหวัด เชียงใหม่ ตลอดจนประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพของเครือข่ายศูนย์ยุติธรรมชุมชน

อนึ่ง ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการเก็บข้อมูลไว้ล่วงหน้าแบบกว้าง ซึ่งทำให้ผู้วิจัยไม่ละเลย ข้อมูลในประเด็นปลีกย่อยที่สำคัญระหว่างการสัมภาษณ์พูดคุย แม้วิธีการดังกล่าวทำให้กระบวนการ เก็บข้อมูลต้องใช้ระยะเวลายาวนาน

ในส่วนของประเด็นสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการสนทนากลุ่มไว้ล่วงหน้า และได้รับข้อมูลที่ตีจากผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพิจารณาถ้อยคำตอบแทนตามกฎหมาย ฉบับนี้ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นอนุกรรมการฯ อีกส่วนหนึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องในทางปฏิบัติ โดยผู้วิจัยได้จัดให้มีการประชุมระดมความคิดเห็น(Focus group) จำนวน 1 ครั้ง ร่วมแลกเปลี่ยนความเห็นโดยเปิดโอกาสให้ มีการซักถามและให้ความเห็นอย่างเต็มที่ในประเด็นที่กำหนด ซึ่งผลที่ได้จากการประชุมเป็นประโยชน์ อย่างมากต่อการวิจัย ทำให้ทราบถึงลักษณะ แนวทางปฏิบัติ ข้อจำกัด อุปสรรคและปัญหา ซึ่งเกี่ยวกับการ ใช้กฎหมายฉบับนี้

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากข้อมูลการศึกษาเอกสาร วิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์โดยการจำแนกและสรุปผลแบบอุปนัย ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์โดยการจำแนกและสรุปผลแบบอุปนัย

ข้อมูลที่ได้โดยการศึกษาเอกสาร ผู้วิจัยนำไปเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และตรวจสอบ ความถูกต้องแม่นยำของข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม ทั้งประเด็นแนวความคิดและแนวปฏิบัติ แล้ว วิเคราะห์โดยการจำแนกและสรุปผลแบบอุปนัย ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้ทำการ

แยกแยะและจัดหมวดหมู่ นำมาวิเคราะห์เชื่อมโยงข้อมูลเชิงคุณภาพจากผลการสนทนากลุ่ม แล้ววิเคราะห์โดยการจำแนกและสรุปผลแบบอุปนัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอโดยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ จำแนกและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยมีแนวคิดและทฤษฎีอยู่เบื้องหลัง เน้นที่ประเด็นปัญหาการรับรู้กฎหมายของประชากรกลุ่มตัวอย่าง ปัญหาข้อกฎหมายที่เกิดจากการบัญญัติกฎหมาย ปัญหาการเข้าถึงสิทธิของประชากรกลุ่มตัวอย่าง ปัญหาของค่าตอบแทนที่ไม่เป็นธรรม และปัญหาประสิทธิภาพของเครือข่ายยุติธรรมชุมชน

PAYAP UNIVERSITY